

Sv. Toma Akvinski i drugi naučitelji.

Dr. fra Karlo Balić.

(Nastavak)

IV. Dvije škole i crkveni auktoritet do Lava XIII.

Razboritom čitatelju uvijek svjetujem, piše sv. Jeronim, da se ne zadovolji lakovjernim tumačenjima, koja i nijesu do li samovoljna mišljenja, nego neka promotri ono što je rečeno u početku, u sredini i što slijedi, i spoji sam sve što je napisano.¹ Poznata su također pravila: »Obscuriora per clariora illustranda sunt«, i »Breviora per longiora explicanda sunt.«² Pisac predgovora hrvatskog prijevoda Maritainove knjige: *Le Docteur Angélique*, kao da neće da znade za ova najelementarnija pravila hermeneutike; gomila izjave Kristovih Namjesnika, a uopće i ne misli da ih poveže sa kontekstom niti sa drugim izjavama, koje sadrže ograničenje onih pohvala u prilog sv. Tome; tvrdi da je kat. Crkva »nekim dramatskim akcentom, svè od vremena njegove (Tomine) pojave, a naročito od Lava XIII, pa do danas, preporučivala sistem sv. Tome i vjernike zaklinjala neka ga svestrano usvoje, i neka paze, da se ne udalje ni najmanje od njega.« Pa opet: »To je zalaganje sv. Stolice počelo odmah u onom času, kad se sv. Toma pojavio na poprištu znanosti!«³

Da pisac to shvaća s obzirom na specifično tomističnu nauku i baš u ekskluzivističkom smislu, razabire se i iz toga što kaže: »Petrovi nasljednici, ovi Kristovi zastupnici, koji bdiju nad čistoćom istine, nisu nikada prestali da preporučuju nauku sv. Tome, a još nijesu također nikada ni počeli da ni izdaleka daju koju preporuku onoj nauci, onoj filozofiji, zvala se ona bilo kojim imenom, opstojala ona u bilo kojoj dobi, zastupala je bilo koja skupina, ukoliko se ta nauka protivila nauci sv. Tome.«⁴

¹ S. Hieronymus, In Matth. 25, 13 (PL 26, 186): »Prudentem semper admoneo lectorem, ut non superstitiosis acquiescat interpretationibus et quae commatice pro fingentium dicuntur arbitrio, sed consideret priora, media et sequentia et nectet sibi universa qua scripta sunt.«

² Isp. Fonck L. S. J.: *Wissenschaftliches Arbeiten*², Innsbruck 1916, 194.

³ A. N. 16—17.

⁴ A. N.16

Dakle nauka je sv. Tome središte oko kojega se mora sve vrtjeti; ona je norma, prema kojoj kat. Crkva sudi, da li nauka drugog pisca zaslužuje da se preporuči ili ne! I to vrijedi ne samo za 20. vijek, nego i za prošla vremena: »opstojala ona bilo u kojoj dobi«!

Abyssus abyssum invocat! Ako se pobrkaju pojmovi, pak se umisli da su principi sv. Tome isto što i pojedine teze njegove nauke, dolazi se do zaključaka, kakove eto čitamo u predgovoru knjige: *Andeoski Naučitelj!*

Povjesna je činjenica, da su Kristovi Namjesnici hvalili i preporučivali mnogobrojne naučitelje bez ikakova obzira, da li se njihova nauka slaže ili ne slaže s pojedinim tezama i naukom sv. Tome.

Da tačnije shvatimo stanovište sv. Stolice prema dominikanskoj i franjevačkoj školi, mi ćemo ponajprije promotriti razdoblje od Aleksandra IV. do Ivana XXII., zatim stanovište Ivana XXII., a onda ćemo baciti letimičan pogled na neke falsifikate; istaknuti, kako je Sveta Stolica uz nauku sv. Tome, preporučivala i naredivala i nauku vođa franjevačke škole, i napokon donijeti svjedočanstvo nekih dominikanaca, koji su tvrdili, da Crkva niti je osudila niti mora osuditi sve što se protivi nauci sv. Tome.

1. Od Aleksandra IV. do Ivana XXII. — Naš pisac upućuje čitatelja na »golemo djelo« dominikanca Berthiera, u kojemu su sabrane »veoma značajne izjave« Sv. Stolice »na više od dvijesto stranica velikog formata«. ⁵ Da dokaže, kako je zalaganje sv. Stolice za tomističnu nauku »počelo odmah u onom času, kad se sv. Toma pojavio na poprištu znanosti«, O. Bošković donosi doslovno ove dokaze: »Aleksandar IV. mu se obraća u raznim slučajevima i uzimlje ga za službenog teologa; Urban IV. mu nalaže, da piše djelo protiv grčkih raskolnika kao i druga djela; Klement IV. se služi s njim da pobije djelo Vilima sv. Ljubavi; Grgur X. ga zove na Lionski sabor.« ⁶ To je onaj »dramatski akcenat«, kojim je Crkva u času kad se Toma pojavio na ovaj svijet »preporučivala« njegov sistem!

Pogledajmo dakle »veoma značajne izjave... u golemom djelu O. Berthiera«, o tomističnoj nauci, a onda promotrimo izjave istih Papa Aleksandra IV., Klementa IV. i Grgura X. o utemeljiteljima franjevačke škole.

Berthier ističe, kako su neki svjetovni svećenici na čelu sa Vilimom sv. Ljubavi kušali da prosjačke redove odstrane s pariške univerze, a Aleksandar IV. god. 1256. izdao je breve, u kojem hvali dominikance, da su učeni ljudi. ⁷ On je zahtijevao da se Tomi i Bonaventuri dade doktorat i radovao se, kada je čuo, da je ta čast

⁵ A. N. 17.

⁶ A. N. 17.

⁷ Berthier J. J. O. P.: Sanctus Thomas Aquinas »Doctor Communis« Ecclesiae, Romae 1914, 7—89.

dana »Našem dragom sinu Tomi Akvinskomu, mužu odličnom po krvi i sjaju vrlina, kojemu je milost Božja poklonila blago znanosti Pisma »litteralis scientiae«.»⁸ Papa je pisao prijeteći se kaznama, onima, koji se budu bunili. I faktično je nekog poslužnika lišio službe.⁹ Osim toga Papa hvali nauku dominikanskog reda, a to je Tomina nauka! I napokon zaključuje Berthier, da je Aleksandar IV. jedan od utemeljitelja tomistične škole: »Pontifex ille tanquam Scholae Thomisticae unus ex institutoribus et fundatoribus habendus omnino est!«¹⁰

Kakovo je stanovište ovaj »utemeljitelj tomistične škole« zauzeo prema prvom »utemeljitelju« franjevačke škole?

Aleksandar Haleški († 1245.) prvi naučitelj franjevačkoga reda u Parizu i osnivač franjevačke škole, naučavao je egzemplarizam, teoriju iluminacije, više substancijalnih forma u tjelesnim bićima, a o stvarnoj razlici u stvarnim bićima između eksistencije i esencije uopće ne govori.¹¹ On je — veli De Wulf — »un représentant significatif du mouvement appelé augustinien.«¹²

I gle: nije prošlo ni 10 godina iza smrti Aleksandra Haleškoga, na 7. prosinca 1255. Aleksandar IV. (1254.—1261.) izdaje bulu: *De fontibus paradisi*, u kojoj najvećim pohvalama obasiplje teološku Sumu utemeljitelja franjevačke škole.¹³ Papa veli, da je Aleksandar bio pun duha Božjega (*Deo plenus*), jer kada on ne bi govorio duhom Božjim (*in spiritu Dei loquens*), ne bi zacijelo mogao napisati ono, što je napisao. Baš u doba, kada je veliki Akvinac dovršivao svoje djelo »*In IV libros sententiarum*«, Papa izjavljuje da je nauka franjevačkog učenjaka nepobitna: »*in qua sententiarum irrefragabilium ordinatae sunt acies*«. On smatra, da je to djelo tako važno za kat. Crkvu, da nalaže »*in virtute oboedientiae*«

⁸ Berthier, cit. dj. 10; A. N. 157: »thesaurum litteralis scientiae per Dei gratiam assecuto...« — Toma nije imao dovoljne godine da postane doktor, pak je morao biti dispensiran »*nonnisi ex aliqua dispensatione*«.

⁹ Cit. dj., 18—19: »*bedellus quidam, se plurium adversantium interpretem et vadem exhibens, magistrorum nonnullorum ad exemplar compositus, Thomae praedicanti iniuriam gravem publice irrogavit. Pontifex Alexander, re cognita, poenam debitam procaci homini inflixit...*«

¹⁰ Cit. mj., 24.

¹¹ De Wulf M.: *Histoire de la philosophie médiévale*, Louvain-Paris 1936, II⁶, 104—110.

¹² *Ibid.*, 106.

¹³ Bula se nalazi u rukopisu lat. 15751 fol. 120v pariške nacionalne biblioteke, nakon prvog dijela Sume Aleksandra Haleškoga. Više je puta bila objelodanjena: Quétif-Echard: *Scriptores Ordinis Praedicatorum, Lutetiae Parisiorum 1731*, I 321; Sbaralea H.: *Bullarium Franciscanum, Romae 1759*, I, 151; *Opera Omnia S. Bonaventurae, Ad Claras Aquas 1882*, I, LVIII; Denifle-Chatelain: *Chart. Univers. Paris., Paris 1889*, I n. 286; *Alexandri Halensis; Summa theologica, Ad Claras Aquas 1924*, I, VII.

da se upotpuni što radi smrti stari učitelj nije mogao da dovrši. »Opus Dei«, djelo Božje — izjavljuje Kristov zastupnik — ne smije da ostane krnjavo!¹⁴

Kako bi tek ultratomisti komentirali bulu »De fontibus paradisi«, kada bi bila izdana u prilog dominikanske, a ne franjevačke škole!

Ovako svečana izjava Petrova nasljednika o Nepobitnom Naučitelju nije bila bez utjecaja na suvremenike, koji su na pogrebnu ploču starog pariškog učitelja dali uklesati: »Gloria Doctorum, decus et flos philosophorum — Fons veri, lux aliorum«. Haleški je nazvan: »Fons vitae, Doctor Doctorum, Theologorum monarcha, Theologus scholasticus famigeratissimus et fere nulli secundus, Doctor irrefragabilis.«¹⁵ Pa ako hoćemo da vjerujemo Gersonu, ni sam Toma Akvinski nije se usudio drukčije govoriti o onomu koga je Kristov Namjesnik tako svečano hvalio. Pobožni kancelar piše doslovno: »Cuius (Haleškoga) doctrina quantae sit ubertatis, dici satis nequit; de qua fertur respondisse sanctus Thomas, dum inquireretur ab eo, quis esset optimus modus studendi theologiam, respondit exercere se in uno doctore praecipue. Dum ultra peteretur, quis esset talis Doctor? Alexander de Ales, inquit«. I Gerson nadodaje: »Testor me ita legisse pridem in tractatu quodam de visione beata contra Ioannem XXII.«¹⁶

¹⁴ Denifle: Chart. I n. 286: »De fontibus Paradisi flumen egrediens, exuberans videlicet sacrarum intelligentia scripturarum, per os recolende memorie fratris Alexandri ordinis tui temporis nostris largo profluxit lotitio impetu super terram, in lucem manifestius editis thesauris scientie ac sapientie salutaris. Idem siquidem frater, ut ex hiis, que scripsit et tradidit, comperimus, Deo plenus (nemo enim nisi in spiritu Dei loquens eterne veritatis misteria ea inquisitionis indagine attigisset) studia sua publicis utilitatibus commodavit, et laboriosi operis sanctum aggrediendo propositum super questionibus theologis utiliore utique quam prolixam molitus est summam profectibus in lege Domini studere volentium compediosius profuturam, in qua sententiarum irrefragabilium ordinate sunt acies ad obtinendam veritatis pondere contentiose pervicaciam falsitatis... Prolixitatem quippe, si quam in eadem Summa lector delicatus abhorret, studiosis nobis in ea sic reddit, continua partium suarum utilitas brevem, ut in tanto verborum agmine, quod immensa videtur divine profunditatis eloquia continere, ... indecenter relinquitur, si negligenter omittitur multum opus Dei...«

¹⁵ Alexandri Halensis: Summa Theologica, Ad Claras Aquas 1924, I, XIV; Felder H.: Geschichte der Wissenschaftlichen Studien im Franziskanerorden bis zum die Mitte des 13. Jahrhunderts, Freiburg 1904, 211; Binički, cit. čl.

¹⁶ Joannis Gersonii Doct. Theol. et Cancell. Paris, Opera Omnia², Antwerpiae 1706, I, 117: »Epistola... laudans mellifluam et igneam Domini Bonaventurae doctrinam, Anno 1426 Lugdunum missa cuidam Fratri Minori«.

U pohvalama koje je Aleksandar IV. izrekao o sv. Tomi može naći zalaganje sv. Stolice za tomistični sistem samo onaj čovjek, koji promatra i prosuđuje 13. vijek prema svojim predrasudama i prema svom mentalitetu. Ako se Papa zalagao za prosjačke redove, ako je naredivao da se pripuste na parišku univerzu »Fratres Praedicatorum et Fratres Minores«, ako je naredio, da se dade doktorat »Tomi dominikancu i Bonaventuri franjevcu«, i ako dapače kažnjavao one, koji se nijesu njegovim naredbama pokoravali, znači li to, da se zalagao za aristotelično-tomistični sistem? Odatle što je Aleksandar IV. kazao, da je Tomi Akvinskomu »milost Božja poklonila blago znanosti Pisma«, možemo li zaključiti, da mu je poklonila i »blago poganske filozofije? Pitanje, koje je uznemirivalo Aleksandra IV., nije bilo borba između pristaša tomistične i augustinske škole, koja tada još nije pravo ni izbila na javu, nego borba između prosjačkih redova i svjetovnog klera! Papa je hvalio Tomu, ali sigurno nije manjim pohvalama obasuo ni Aleksandra Haleškoga. Bilo bi poželjno da danas tomisti slijede primjer ovog »utemeljitelja« (!) svoje škole, pa da poštuju i cijene barem ono, što je Aleksandar IV. izrekao i o utemeljitelju franjevačke škole!

Berthier priznaje, da Urban IV. (1261.—1264.) nije »*verbis expressis*« preporučio Tominu nauku, ali je to učinio na drugi način! Naredio mu je naime, da napiše neka djela i pohvalno se o njima izrazio; a onda ga je htio imati za pratioca i njegovim se savjetima služiti: »*Thomam qua amicum et comitem habere voluit*«. ¹⁷

Klement IV. (1265.—1268.) imao je isto tako pouzdanje u sv. Tomu. Htio je da Toma opovrgne ponovne napadaje na prosjačke redove. A osim toga hvalio je dominikanski red, koji je slijedio Tominu nauku. ¹⁸

Kakovo su stanovište ovi isti Kristovi Namjesnici zauzeli prema predstavnicima franjevačke škole?

Bonaventura je usavršio i upotpunio nauku Aleksandra Haleškoga. On je — veli De Wulf — »augustinijanac po sklonosti ko-

¹⁷ Berthier, cit. dj. 24—28: »*Pontifice iubente et postmodum gratulante, Frater Thomas scripsit opusculum Contra errores Graecorum... iussit Fratrem Thomam compilare Catenam auream in Evangelia... scripsit etiam Officium de Corpore Christi ex mandato Urbani...*«

¹⁸ *Ibid.*, 2931: »*Hic notatum semel et pro semper volo, doctrinam illam quam tantis laudibus passim extollunt Pontifices esse imprimis doctrinam sacram seu Theologiam, una cum scientiis affinis praesertim philosophicis, tum ex praesupposito, tum ex consequenti, eandemque tum evidentia auctoritatis, tum evidentiae auctoritate pro posse demonstratam. Ordo enim Praedicatorum ad hanc scientiam destinatus a principio est!*« *Cum grano salis!* Mi ćemo poslije vidjeti, da li je sv. Dominik ustanovio »*Ordinem Praedicatorum*« ili »*Doctorum*«. Svakako znanost koju hvali Klement IV. nema posla s aristotelično-tomističnim sistemom.

liko i po tradiciji.¹⁹ A sam je Bonaventura kazao, da se hoće držati nauke: »Magistri et Patris nostri bonae memoriae fratris Alexandri.«²⁰ Pa ipak povjesna je činjenica, da su Serafinskog Učitelja već za njegova života, uvelike cijenili i hvalili Kristovi Namjesnici.²¹ Klement IV. »delectatus est mirabiliter in doctrina S. Bonaventurae.«²² U buli »Summo Pastori«, od 28. studenoga 1265., kojom ga imenuje yorškim nadbiskupom, tako uzvisuje njegov krepstan život i njegovo znanje, da je uopće teško naći smrtnika, koga bi sv. Stolica za života većim pohvalama obasula. Ja ću doniejeti samo nekoliko crta:

Ad te direximus nostrae considerationis intuitum, in Te vota nostra firmavimus, in Te spiritus noster plena deliberatione quievit. Attendentes itaque in Te religionis asperitatem, nitorem vitae, conversationis munditiam, eminentiam scientiae, providentiae circumspectionem et compositionem gravitatis, et quod tam diu, tam laudabiliter toti tuo prae-fuisti Ordini, susceptum generale ministerium super illum gerendo fideliter et salubriter exequendo ad magnum honorem ipsius Ordinis et profectum, quodque sic innocenter conversari assidue studuisti sub observantia regulari, quod divina Te semper gratia prosequente, reddidisti Te placidum et amabilem quasi omnibus et ubique, ac propter hoc sperantes firmiter...²³

Je li ijedan Papa u 13. vijeku izrekao veće pohvale o sv. Tomi? Nakon smrti Klementa IV. († 1268.) rimska stolica ostade prazna sve do god. 1271. Dok su se kardinali u Viterbiju dogovarali koga da izaberu za Papu, obrate se na generala franjevačkog reda Bonaventuru, da im odredi kandidata. Na njegov savjet kardinali se odlučiše da »per viam compromissi« izaberu Teobalda Viskontija, koji je kao Grgur X. vladao Crkvom od 1271. do 1276.²⁴

¹⁹ De Wulf, cit. dj. II°, 114.

²⁰ S. Bonaventura, Prae locutio in II sent. (Opera omnia II, 1).

²¹ Isp. Righi O.: Il pensiero e l'opera di S. Bonaventura da Bagno-regio, Firenze 1932, 201—4. Aleksandar IV. htio je da Bonaventura bude general franjevačkog reda, kad mu je bilo tek 36 godina. U pismu od 23. oktobra 1257. »Ut commissum« hvali njegove kreposti. Str. 201: »Urbano IV. che succedette ad Alesandro IV. non ebbe del Santo minore stima di quella che n'aveva avuta il suo predecessore...« On je dao Tomi i Bonaventuri nalog da sastave oficije za Tijelovo. On je propovjedao pred Urbanom IV., Klementom IV. i Grgurom X. (Opera IX, 84, 85—6) i pred konsistorijem (Opera IX, 402—3). Bonaventura veli, da ga je Papa odredio da obavi neki važan posao (Opera IX, 582—3).

²² Naclerus I.: Chronicon, Coloniae 1584, II, 340. Isp. S. Bonaventurae Opera theologica selecta, Ad Claras Aquas 1934, I, XVI.

²³ Opera Omnia, X, 58; Righi, cit. dj. 203: »È un monumento innalzato dal Papa a san Bonaventura«.

²⁴ Bartholomaeus Pisanus: Liber Conformitatum, lib. II, Analecta Franciscana, IV (1906) 354; Baluze S.: Miscellanea, Lucae 1764, IV, 476; Wadding, Annales ord. min. ad an. 1271 n. 1—3; Pagi: Breviarium historico-criticum, Antwerpiae 1718, III, 387.

Baš nekako u ovo doba tomizam počinje da svraća na se pozornost sviju. Tri posljednja decenija 13. vijeka označena su borbama s jedne strane proti averoizmu, a s druge strane proti tomizmu. God. 1273. nalazi se Bonaventura posljednji put u Parizu, i od 9. travnja do 20. svibnja drži »Collationes in Hexaëmeron«; odigraje se, kako veli Gilson, »la bataille de l'Hexaëmeron«.²⁵ Serafinski Naučitelj gleda žalosne učinke koje proizvada averoizam, i emancipacija filozofije. Znanost je izgubila pravi put »In his omnibus luxuriata est ratio; luxuriata est metaphysica, quia quidam posuerunt mundum aeternum...«²⁶ On priznaje da se metafizika formalno razlikuje od teologije, ali naglašuje da su filozofi bez vjere, bez Krista zapali u mnogobrojne zablude i stoga da je u interesu same filozofije da primi kontrolu rasvjetljenja vjere i »intellectus fidelis«.²⁷ Augustin je ne samo veliki teolog nego i »altissimus metaphysicus«.²⁸ Bonaventura dok pobija latinski averoizam, ujedno naučaje da se duša realno razlikuje od svojih moćiju; brani tezu »de pluralitate formarum«, prvenstvo ljubavi i volje u blaženstvu i mističnom ujedinjenju; zabacuje mogućnost stvorenja ab aeterno: »Nec quisquam philosophus posuit hoc quod aliquid sit de nihilo et sit aeternum: sicut enim sequitur 'hoc cedit in nihil, ergo desinit esse', ita e converso 'hoc de nihilo fit, ergo incipit esse'«.²⁹ Dakle Bonaventura označuje svoje stanovište prema tomističnim tezama. On ih kritizuje i zabacuje. »Insanum est — veli Bonaventura — dicere quod ultima forma addatur materiae primae sine aliquo quod sit dispositio vel in potentia ad illam vel nulla forma interjecta.«³⁰

²⁵ Gilson É.: La philosophie de saint Bonaventure, Paris 1924, 16.

²⁶ Bonaventura, Coll. V n. 21, Opera V, 357. Isp. Coll I n. 9. V, 330: »Praecessit impugnatio vitae Christi in moribus per theologos et impugnatio doctrinae Christi per falsas positiones per artistas.«

²⁷ De Wulf, cit. dj. 124: »En disant que Bonaventure a toujours en vue la fonction théologique de la philosophie, nous aboutissons à la formule de Gilson: d'un part la théologie et la philosophie sont distinctes, d'autre part les résultats de la philosophie sont insuffisants quand on les isole des données théologiques«.

²⁸ Bonaventura, II sent. dist. III a. 1 q. 2, Opera omnia II. 98. Isp. Léonard de Carvalho: Saint Bonaventure. Le docteur franciscain, Paris 1923; Meier L.: Bonaventuras Selbstzeugnis über seinen Augustinismus, u Franziskanische Studien XVII (1930) 342—355; Onings I.: De Augustinus-Interpretatie van S. Bonaventura, u Miscellanea Augustiniana II (1930) 173—187.

²⁹ Coll. IV n. 13 (Delorme F.: Collationes in Hexaëmeron et Bonaventuriana quaedam selecta — Bibliotheca Franciscana Scholastica Medii Aevi VIII, Ad Claras Aquas 1934, 55). Isp. Jules d'Albi, cit. dj. 220—230.

³⁰ Coll. IV n. 10, Opera Omnia V, 351.

Ludost, ako je ima — nadodaje Gilson — jest ona, koju brani Toma Akvinski³¹

U ovo vrijeme, kada je Bonaventura u Parizu naučavao glavne teze augustinske škole, još prije nego je završio svoje posljednje djelo »Collationes«, Grgur X. na 23. svibnja 1273. izdaje bulu »A nostrae praemotionis«, kojom ga imenuje kardinalom, i strogo mu nalaže da se primi te časti.³² Papa naređuje franjevačkom učitelju da pripravi sve što je potrebno za opći crkveni sabor u Lionu i imenuje ga svojim legatom »factus legatus de latere«. Grci dolaze na sabor, i Bonaventura drži govor koji započe riječima Baruhovim: »Exsurge, Jerusalem, sta in excelso!³³

U času, kada je grčka crkva sjedinjena s rimskom, Bonaventura »homo eminentis scientiae et eloquentiae« skršen prenapornim radom u zoru 15. srpnja 1274. prelazi iz vojujuće u slavnodobitnu Crkvu.³⁴ Grci i čitav koncil oplakuju smrt onoga, koji je bio »Deo et hominibus dilectus«. Dominikanac Petar Tarantasijski započinje žalobni govor riječima: »Doleo super te, frater mi Jonatha«. Na petoj sjednici, dne 16. srpnja, Grgur drži spomen-slovo o Serafin-skom Naučitelju i ističe »quomodo Ecclesia Dei inestimabile dampnum perpressa fuerat ex obitu fratris Bonaventurae«; nalaže svim svećenicima čitavog svijeta, da ispjevaju po jednu svetu misu za ispokoj duše ovog velikog sina Asiskoga Siromaha.³⁵ Ova naredba,

³¹ Gilson, cit. dj. 32: »L'insanité, si insanité il y a, est celle même que soutient alors saint Thomas d'Aquin...« De Wulf, cit. dj. 123, 355 kuša da pobije Gilsona.

³² Collationes in Hex. ed. Delorme, 274—275; Bullarium Franciscanum III, 205; Opera Omnia X, 63.

³³ Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques LI—LII, 785.

³⁴ Glassberger: Chronica, u Analecta Franciscana II, 87; Wadding: Annales ord. min. ad an. 1274 n. 18. Isp. Longpré E.: Bonaventura, u Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques LI—LII, 786; Brevis nota eorum quae in II conc. Lugdun. generali acta sunt, u Concilia ed. regia, XXVIII, 532—33: »Eodem anno et mense, die dominico, decima quinta ejusdem, hora matutinali, obiit clarae memoriae fr. Bonaventura, Albanensis episcopus, qui fuit homo eminentis scientiae et eloquentiae, vir quidem sanctitate praecipuus, vita, commiseratione ac moribus excellentissimis decoratus, benignus, affabilis, pius et misericors, virtutibus plenus, Deo et hominibus dilectus, qui sepultus est ipso die dominico in loco fratrum minorum Lugduni, cuius exequiis interfuit dominus papa cum omnibus prelatibus qui erant in concilio et tota curia et fr. Petrus, Ostiensis episcopus, celebravit missam et praedicavit, proposito themate, scilicet: Doleo super te, frater mi Jonatha: multae lacrimae et gemitus ibi fuerunt: hanc ei gratiam concesserat Dominus, quod quicumque eum videbant, ipsius amore incontinenti capiebantur ex corde.«

³⁵ Ibid. 533. Jules d'Albi, cit. dj. 243: »sa mort creusa un tel vide que persone ne fut jugé capable de le remplacer et qu'on se séparait quelques jours plus tard laissant le programme à demi réalisé.« — Pisac pretjeruje hvaleći Bonaventuru.

kojoj u crkvenim analima nema primjera, bila je izvršena. Papa sa svom rimskom kurijom htio je na taj način iskazati poštovanje prema ovom velikom Naučitelju, da je odobrio njegove knjige i postavio ih zajedno sa Svetim Pismom i djelima svetih Otaca u crkveni arhiv. U neizdanoj kronici fr. Eleosyna, O. F. M. svjedoči:

Hic papa Gregorius fecit unam ordinationem quinque episcoporum cardinalium... inter quos fuit fr. Bonaventura, generalis minister fratrum minorum, qui erat summus magister in sacra theologia, homo sanctae vitae et multae orationis, qui plures edidit libros et praecipue quatuor super sententias quos Dominus papa cum tota curia approbaverit et in archivo Ecclesiae poni fecit cum aliis libris authenticis.³⁶

I to je eto učinio onaj Grgur X. koga nam također O. B. navđa kao jedan od dokaza, kako se sv. Stolica zalagala za tomističnu nauku, za sistem sv. Tome »odmah u onom času, kad se sv. Toma pojavio na poprištu znanosti!³⁷ A na temelju čega? »Grgur X. ga zove na Lionski sabor«!³⁸

Grgura X. naslijedio je Petar Tarantasijski (Inocent V.), prvi papa iz dominikanskog reda. Neki ga pisci ubrajaju više među pristaše augustinske škole.³⁹ Na 10. svibnja 1276. upravio je svome redu pismo, u kojemu traži da ga se braća sjete u molitvama, a i on moli Boga da dominikanski red napreduje u duhovnim dobrima, a također: »Ut apponat vos Dominus... magis ac magis in salutem populorum expandere lumen vestrum«.⁴⁰ Berthier nadodaje: »maxime attendenda sunt haec verba«! A zašto? »quod imprimis de doctrina profecto intelligendum est, nempe de doctrina Ordinis, hoc est de ipsamet sancti Thomae doctrina«!⁴¹

Je li se Inocent V., kad je kazao dominikancima, da nastoje za spas duša svoje svijetlo što više širiti, zalagao za tomistični sistem? Je li mislio na Tomu? Je li uopće god. 1276 nauka Tomina

³⁶ Golubovich G.: Bibliotheca Bio-Bibliographica della Terra Santa, Quaracchi 1913, II, 125; Jules d'Albi, cit. dj. 244. — Nacionalna biblioteka u Parizu, rukopis lat. 500, fol. 108r. — Longpré, cit. čl., 784: »Durant son cardinalat, probablement durant le concile de Lyon, Grégoire X donna au saint docteur une marque d'estime de la plus grave signification, vu les crises doctrinales de l'époque«. No mi nažalost nemamo nikakova dokaza, da se je to zbilo vjerojatno baš na samom lionskom saboru! Latius hos! Slično treba reći i o mišljenju da je »tout Paris intellectuel« (col. 777) trčao na konference in Hexaëmeron.

³⁷ A. N. 16.

³⁸ A. N. 38.

³⁹ Isp. Ehrle, cit. čl. u Xenia Thomistica III, 573: »non era più disposto ad adattarsi a tutte le sue opinioni (naime sv. Tome)«; Ueberweg-Geyer, Grundriss der Geschichte der philosophie¹¹, Berlin 1928, 34.

⁴⁰ Berthier, cit. dj. 35.

⁴¹ Ibid.

bila nauka dominikanskog reda, koju su braća propovjedala i tako spasavala duše?

Hadrijan V. živio je samo nekoliko sedmica i nasljedio ga je Petrus Hispanus, koji je za više godina bio profesor u Parizu i koga je Grgur X. zajedno sa sv. Bonaventurom izabrao za kardinala. Ivan XXI. (1276.—1277.) vladao je samo osam mjeseci, pa tako — veli Berthier — »nonnisi pauca ab ipso habentur« u prilog nauke sv. Tome. Ipak on je u pismu od 11. travnja kazao dominikancima: »quos non immerito favore prosequimur et quorum quietem plenius desiderii affectamus«. A onda Vilima de Moerboeka izabrao je za nadbiskupa, a on je na Tominu molbu ponovno preveo Aristotelova djela na latinski jezik.⁴²

A zašto nam Berthier nije naveo, kako su se dominikanci odužili Ivanu XXI. time, što su potomstvu predali u crnim bojama naslikanu sliku Kristova Namjesnika? Zašto dominikanski učenjaci na čelu sa Mandonnetom, Deniflom, Berthierom ne spominju bulu Ivana XXI.: *Flumen aquae vivae*? Kako je mogao kazati, inače učeni Mandonnet, da Tomina nauka nikada nije sumnjavana od Papa i da je pariški biskup god. 1277. radio na vlastitu ruku?⁴³ Može li se to složiti sa izvještajem starih dominikanskih pisaca i sa bulom: *Flumen aquae vivae*?

Nikola III. — veli Berthier — kako je poticao od Orsinijeve obitelji, koja je bila veoma odana dominikancima, ostvario je nade koje je red u nj postavljao. On je na 17. svibnja 1277. upravio pismo ocima koji su došli na generalni kapitul, u kojemu spominje kako braća lijepo razvijaju svoju propovjedalačku djelatnost i sokoli ih da budu ujedinjeni u ljubavi i da i unaprijed tako čine. Ovo pismo započinje ovako:

Ordo vester, institutus divinitus, claret in conspectu Altissimi Patris per beatam sobolen, quam produxit ad haereditatis aeternae gloriam assumendam. Claret in terris tamquam luminare praefulgidum, effundens in gentibus radios claritatis: digne quidem in ipso chorus exsultat angelicus; et nos, qui Ordinem ipsum praerogativa conceptae ab eodem specialis dilectionis amplectimur, in eius claritate delectamur, ac in sua

⁴² Ibid.

⁴³ Mandonnet P. O. P.: *Siger de Brabant et l'averroïsme latin au XIIIe siècle*, Louvain 1911, 214—251. Mandonnet veli, da su razni teolozi onoga vremena kritizirali osudu pariškog biskupa, Peckham svjedoči da je biskup pisao u Rim, ali kako je Ivan XXI. umr'o, da su neki kardinali »mandatum fuisse dicitur eidem episcopo per quosdam Romanae curiae Dominos reverendos, ut de facto illarum opinionum supersederet penitus, donec aliud reciperet in mandatis« (Chart. Univ. Paris. I, 625). Ali svjedočanstvo, koje Mandonnet donosi ne pokazuje da je osuda pariškog biskupa bila samo učinak mržnje i zavisti i da Pape nikada nijesu sumnjivali Tominu nauku. — Bula *Flumen aquae vivae* smatra se kao potvrda postupka pariškog biskupa (B. S. br. 2 bilj 170).

religione, veluti stabili soliditate quiescimus, dum vos circa virtutum exercitium iugiter insudantes, per devotarum orationum instantiam et expositionem verbi dominici, quasi Dei mediatores et hominum, salutem quaeritis animarum...⁴⁴

Berthier nadodaje: »Frater autem Thomas fuit per quem tunc temporis Ordo clarebat in terris tamquam luminare praeifulgidum, effundens in gentibus radios claritatis: unde in hoc egregio diplomate de ipso imprimis agitur et praesertim celebratur!«⁴⁵

Dominikanski red god. 1278. sjao je kao prejasno svijetlo u očima Nikole III. ne radi specifično tomističnog sistema, nego radi onih propovjednika, koji su poput sv. Dominika bili svijetlost svijeta, koji su ne toliko na sveučilišnim katedrama nego ponajprije »in gentibus« riječju i primjerom naviještali Krista Propetoga! Što se tiče specifično-tomističnog sistema, jesu li uopće dominikanci ikakove nade postavljali u Nikolu III.? Povijest nam govori o uskim vezama između obitelji Orsini, koja je kao gosta primila Franju Asiškoga, i franjevačkoga reda.⁴⁶ Kardinal Ivan Gaetani Orsini (koji je postao papa Nikola III) imao je dva nećaka dominikanca: Latino Frangipani i fra Romano, koji je bio drug ili nasljednik sv. Tome u Parizu 1272. Oba su ostala vjerna augustinskoj školi.⁴⁷ Za Ivana XXI. kardinal Orsini bio je protektor franjevačkog reda, i dominikanac Ptolomej iz Luke piše o Ivanu XXI.: »Domini Johannis Gaetani nutu multa faciebat, eo quod principalis auctor fuerit suae promotionis.«⁴⁸ Stoga i kaže Stapper: »Svaku uslugu što je Ivan XXI. učinio franjevcima, dominikanci su pripisivali kardinalu Orsiniju.«⁴⁹ Ali — nadodaje slavni historik — nije istina da je Papa slušao Orsinija poglavito stoga što ga je on izabrao za Papu, nego stoga što je Orsini bio i najposobniji i najokretniji od svih kardinala. Bula »Exiit qui seminavit« Nikole III. za franjevce, bio je trn u oku dominikanaca. I red je morao službeno opomenuti svoje članove da ne kritiziraju Papinu odredbu, jer da bi lako mogli upasti u ekskomunikaciju »cum de facili possetis excommunicationis sententia innodari.«⁵⁰

Nije »značajnije« ni svjedočanstvo Martina IV. u prilog Tomine nauke. Na 10. siječnja 1282. pisao je dominikanskom generalu da može dati vlast braći »in sacra pagina eruditis« da propovjedaju riječ Božju.⁵¹ Berthier nadodaje: »Illa autem eruditio in sacra Pa-

⁴⁴ Berthier, cit. dj. 37.

⁴⁵ Ibid. 38.

⁴⁶ Isp. Olier L.: B. Margherita Colonna, Romae 1935, 100.

⁴⁷ Callebaut, cit. čl. 464: »les symphaties, de ces deux Dominicains, restèrent à l'augustinisme«.

⁴⁸ Cit. dj., u Rerum Italicarum Scriptores XI, 1176.

⁴⁹ Stapper R.: Papst Ioahannes XXI, Münster i. W. 1898, 105.

⁵⁰ Monumenta Ordinis Praedicatorum V, 114; Callebaut, cit. čl. 467.

⁵¹ Berthier, cit. dj. 38.

gina propter quam Pontifex huiusmodi privilegium praedicandi et confessiones audiendi, aliaque huiusmodi Ordini concedit, a Fratre Thoma praesertim in Ordine habita est, ut cuique intuenti patet!⁵² Kao da u redu nije bilo itekako sposobnih i učenih ljudi, koji su bili »in sacra Pagina eruditi« i prije Tome i bez Tome. Svakako dominikancima god. 1282. nije zacijelo trebalo poznavati tomistični sistem, da im Papa dade vlast propovjedanja i ispovjedanja. Nemamo dokaza, da se Martin V. zalagao za tomizam, ali suvremena kronika piše: »Iste etiam affectus praecipue Fr. Minorum Ordinem praedilexit«. Stari prijatelj sv. Bonaventure, Simon brionski, morao bi zanjekati čitavu svoju prošlost, kada bi kao Papa branio aristotelično-tomističnu nauku!⁵³

A što da kažemo o Honoriju IV., koji je god. 1285. i nekim drugim zgodama izjavio, da dominikanci uspješno rade oko spasavanja duša? Berthier veli: »Qui fructus ab ipsa doctrina a fratre Thoma enucleata enasci oppido dicendi sunt: per ipsum quippe 'in Ordine Fratrum Praedicatorum quasi solis radius lux eruditionis' illuxit; ab ipso imprimis fuere illa 'fructuosa studia' qua mentes fidelium lumine veritatis illustrant!⁵⁴

Je li to dakle »dramatski akcenat«, kojim je Honorije IV. preporučivao nauku sv. Tome? Jesu li to direktne ili indirektne pohvale o sv. Tomi? Zar nije historijska činjenica, da Honorije IV. nije bio pristaša ni umjerenog aristotelizma? Egidije Rimski, O. S. Aug., koji nije htio da se pokori osudi pariškog biskupa, imao je da god. 1285. nastavi svoje nauke i da postigne u Parizu doktorat. Honorije IV. na 1. lipnja ove godine pisao je pariškom biskupu pismo, u kojem veli da je Egidije spravan da opovrgne svoja prvašnja mišljenja »humiliter obtulit se paratum revocanda quae dixerat sive scripserat revocare pro nostrae arbitrio voluntatis«. I tako je pred pariškim biskupom i pred teološkim fakultetom Egidije potpisao osudu od god. 1277. To je sam Papa naredio: »specialiter quae dictus praedecessor tuus mandavit ut praedicatur revocari.⁵⁵

Odatle što je Nikola IV. kazao dominikancima god. 1288., da nastavite i nadalje svoj rad oko spasavanja duša »quod laudabiliter continuare satagitis«, Berthier dokazuje, kako je i ovaj Papa hvalio sv. Tomu!⁵⁶ Isto tako Celestin V. god. 1294. rekao je, da je dominikanski red veoma zaslužan za Crkvu »ad robur et munimentum fidei orthodoxae«. Berthier zaključuje: »Hic adverte Ordinem per

⁵² Ibid. 39.

⁵³ Callebaut, cit. čl. 467.

⁵⁴ Cit. dj., 39—40.

⁵⁵ Denifle: Chart. I, 633. Mandonnet, cit. dj. 248—251 prikazuje Egidija zajedno s Bakonom averoistima. Bilo bi poželjno, da je pisac malo jače dokaze donio za svoju tezu.

⁵⁶ Cit. dj. 40—41.

Fratrem Thomam imprimis aptum factum esse« za vršenje te službe!⁵⁷

Bonifacije VIII. završuje 13. vijek. Koje je on svjedočanstvo dao za Tominu nauku? Mnogobrojna, veli Berthier, ali radi čednosti ograničuje se da nam samo nešto spomene. Bonifacije izjavljuje, da je, još prije nego je izabran za Papu, među ostalim redovima ljubio i dominikanski red. On to i sada čini. Dao je dominikancima neke povlastice sa izjavom: »Virtute conspicuos sacri vestri ordinis professores qui contemplationi coelestium ferventer invigilant«. I to je Berthieru dosta da zaključi: »Illa autem 'contemplatio coelestium' nihil aliud est in Ordine Praedicatorum quam sublimis theologia a Fratре inducta et propagata atque etiam aucta. Hinc est quod in praedicto diplomate confirmantur privilegia de studiis sacris in Ordine habendis!«⁵⁸

Ni dominikanac Benedikt XI. (1303.—1304.) ni Klement V. (1305.—1314.) ne spominju sv. Tome.⁵⁹

Mi smo eto na 44. stranici »golemog djela« O. Berthiera, u kojem se »na više od dvjesto stranica velikog formata« nalaze »veoma značajne (!) izjave« sv. Stolice, iz kojih se vidi, kako je Crkva uvijek preporučivala »tomističnu nauku«, kako je »zalaganje sv. Stolice počelo odmah u onom času, kad se sv. Toma pojavio na poprištu znanosti!«⁶⁰ Tako eto pišu ljudi, koji misle, da je u 13. vijeku bilo onako, kako bi oni htjeli da je bilo!

Ozbiljniji tomisti uopće ne govore o zalaganju sv. Stolice za tomističnu nauku u 13. vijeku ili izjavljuju »aristotelismum christi-

⁵⁷ Ibid. 41.

⁵⁸ Ibid. 42—43.

⁵⁹ Berthier, cit. dj. 43—44. — Berthier naglasuje, da su na vienskom koncilu mnoge stvari definirane »ex Thomae doctrina« (str. 44), a zatim str. 285: »alius est animam rationalem non esse formam substantialem corporis humani, unde quis subtilius sane et ineptius quam par est colligebat omnes feminas, excepta una Beata Virgine, resurrecturas in sexu virili, utpote perfectiori: et errorem huiusmodi damnavit implicite Concilium.« — A dokazi? Na vienskom koncilu nije osuđena nauka »de pluralitate formarum«, i mišljenje da neće žene uskrsnuti »in forma propria«, koje neki pripisuju Duns Skotu, nema nikakova odnošaja s dekretima toga koncila. Isp. Balić Ch.: Les commentaires de Jean Duns Scot sur les quatre livres des Sentences, Louvain 1927, 113: »Les scolastiques, on le sait, n'étaient guère féministes... Si le sexe féminin comme tel est considéré comme quelque chose d'imparfait, d'accidentel, et si, d'autre part, il n'y a rien d'imparfait dans le ciel, pourquoi la scolastique n'aurait-elle pas pu conclure comme elle le fait dans le cas présent?« — O vienskom koncilu vidi učeno djelo Müllera E.: Das Konzil von Vienne 1311—1312, Seine Quellen und seine Geschichte, Münster 1934.

⁶⁰ A. N. 17.

anum s. Thomae parum promovere videbantur.«⁶¹ Madonnet je pokušao da dokaže, kako Albertova i Tomina nauka nije bila »l'objet d'une suspicion auprès de l'autorité pontificale«, pa nadodaje, kako je dominikanski red uvidio, da u obrani Tomine nauke, mora ponajprije da na sama sebe računa.⁶² Historik nauka u dominikanskom redu, Douais, veli: »Tomistična nauka počela je da bude pomalo posvuda primljena samo u prvoj četvrti 14. vijeka.«⁶³ Napokon, bollandist Fr. Van Otroy priznaje, da je franjevačka misao mnogo jače sjala na univerzama 13. vijeka nego li misao sinova sv. Dominika: »le savoir des Frères Mineurs eut plus de vogue et brilla d'un plus vif éclat aux grandes universités du XIIIe siècle que celui des fils de S. Dominique.«⁶⁴

2. Ivan XXII. — Klement V. nekako je kao gost stanovao u dominikanskom samostanu u Avinjonu, a Ivan XXII., izabran god. 1316., tu se stalno nastani sa svim svojim dostojanstvom,⁶⁵ i započe avinjonsko sužanjstvo:

O buon principio

A che vil fine convien che tu caschi!⁶⁶

Pod Ivanom XXII., franjevački red nalazi se u žalosnim borbama i trzavicama, a dominikanski postavlja čvrste temelje sretnije budućnosti svoje škole. Franjevački je red već od početka smatrao savršeno siromaštvo kao poseban svoj ures. I dominikanci su se od početka odrekli i zajedničkog vlasništva, ali videći poteškoće opet su primili posjede. Praksa je malko utjecala i na teoriju. Sv. Toma najprije je branio tezu, da je savršeniji onaj red, koji nema posjeda ni »in communi«,⁶⁷ a malo kasnije je govorio: »non oportet quod religio tanto sit perfectior, quanto maiorem habet

⁶¹ De Raeymaecker L.: *Introductio generalis ad philosophiam et ad thomismum*, Lovanii 1934, 146.

⁶² Mandonnet, cit. dj. 236: »Pour défendre Thomas d'Aquin, l'Ordre comprit qu'il devait avant tout compter sur lui-même.«

⁶³ Douais: *Essai sur l'organisation des études dans l'ordre des Frères Prêcheurs au XIIIe et XIVe siècles*, Paris 1884, 88: »La doctrine thomiste commença seulement à être reçue un peu partout dans le premier quart du quatorzième siècle.«

⁶⁴ *Annalecta Bolland.* XXVIII (1909) 131; Callebaut, cit. čl. 471.

⁶⁵ Pastor-Benetti: *Storia dei Papi*, Trento 1890, I, 54. Isp. Baluzius-Molat: *Vitae Papparum avenionensium*, Paris 1928, II, 171.

⁶⁶ Dante, *Paradiso* XXVII, 59—60.

⁶⁷ S. Thomas: *Opusculum contra impugnantes Dei cultum et religionem*, pars II, cap. 35. Tu se nalaze izreke: »Ergo perfectius consilium paupertatis impletur ab illis qui communes possessiones non habent«. — »Ex quo patet, quod maioris perfectionis et securitatis est, possessionibus carere quam eas habere«. — »Ergo maioris perfectionis est paupertas illa sine possessionibus in communi quam illa, quae in communi possessiones habet«.

paupertatem«. ⁶⁸ Petrovi nasljednici sve od Grgura IX. do Ivana XXII. priznavali su da svih zemaljskih dobara koje ima franjevački red »ius et proprietatem« ima Petrova Stolica, a braći su dana na uporabu »ad simplicem usum facti«. O tomu na široko raspravlja Nikola III. u buli »Exiit qui seminat«, koji veli: »Decens fuit ei professioni, quae devovit Christum pauperem in tanta paupertate sectari, omnium abdicare dominium, et rerum sibi concessarum necessario usu fore contenta«. ⁶⁹ Čini se, da je tako u početku i Ivan XXII. mislio. No jednoga dana na vratima »ad valvas« avinjonske crkve bi izvješena bula »Ad conditorem canonum«, u kojoj Papa raspravlja i skolastičnom metodom dokazuje, da se »usus facti« ne razlikuje od pravog vlasništva. ⁷⁰ Zatim odriče se vlasništva svih dobara franjevačkog reda, koje je sv. Stolica na se uzela, i zabranjuje, da franjevci unaprijed imaju sindike, koji bi u ime Apoštolske Stolice upravljali tim dobrima. Ova odredba Ivana XXII. protivila se odredbama njegovih pretšasnika, i kasnije razni su teolozi sa Belarminom bili nezadovoljni postupkom Ivana XXII. Nije se dakle čuditi, što su se i franjevci opirali »ovoj novosti u Crkvi Božjoj«, iako su to činili na način, koji se ne može pohvaliti. ⁷¹

⁶⁸ S. Thomas, II^a, II^{ae} q. 188 art. 7 ad (ed. Leonina X, 152): »Sic igitur non oportet, quod religio tanto sit perfectior, quanto maiorem habet paupertatem: sed quanto eius paupertas est magis proportionata fini communi et speciali«. Isp. Ehrle F.: Archiv für Litteratur und Kirchengeschichte des Mittelalters III (1887) 518: »Freilich hat es den Schein, als lasse das, was Thomas hier in den letzten Jahren seines Lebens aufstellte sich nur schwer Laufbahn über denselben Gegenstand in einem Tractate gegen Wilhelm von St. Amour geschrieben hatte...« Vidi tumač kod Holzapfel-Haselbeck: Manuale Historiae Ordinis Fratrum Minorum, Freiburg 1909, 59.

⁶⁹ Wadding: Annales ad an. 1322, n. 403 (Ad Claras Aquas VI, 454).

⁷⁰ Ibid. 453.

⁷¹ Isp. Laemmer H.: Meletematum Romanorum mantissa, Ratisbonae 1875, 69—93. Tu se nalazi Bellarminova kritika konstitucije: Quia vir reprobus: »Si haec quaestio ad fidem pertineat, oportebit concedere errasse in fide Nicolaum IV. vel Ioannem XXII.« Bellarmin misli, da pitanje ne pripada u područje vjerskih istina. Nastavlja: »plures dicunt errasse Ioannem in ista quaestione«. Str. 70—74 nalazi se odgovor na sve prigovore protiv Ivana XXII. Razni učenjaci su kušali da dokažu, kako nema prave protivnosti među naukom Ivana XXII., i njegovih pretšasnika. Wadding cit. mj. donosi izvještaje dominikanskih učenjaka Sota, Ledesme, Bañeza. Tako Soto veli: »Neque legitime, neque, si fas est dicere, juste fecisse, sed certe in odium forsan Occhami et aliorum sui Ordinis, qui fuerunt ei infensissimi«. Žalosna je činjenica, što je generalni kapitul u Peruggi 1322. upravio na čitavu kat. Crkvu pretstavku veleći, da je zdrava i katolička nauka, da Krist i apostoli nijesu ništa posjedovali. Papa je odgovorio konstitucijom: Ad conditorem canonum. General Mijo iz Cesene nije bio na

Neki pisci ističu, da su dominikanci pokušali da izrabe ovu prigodu, i da Ivana XXII. sklonu, da osudi i franjevačku nauku o Neoskvrnjenom Začeću. Koliko ima istine u tim tvrdnjama, teško je kazati. Ali je činjenica, da je Ivan XXII., izabran za papu, izjavio dominikancima, da je spravan da proglaši svecem uistinu svetog brata, koga oni odrede: »unum se ex Dei servis Ordinem ipsum professis canonizaturum, quem eiusdem Ordinis proceres elegissent.«⁷² I konačno je ta čast podijeljena sv. Tomi Akvinskom.

U buli »Redemptionem misit« Ivan XXII. hvali kreposna djela sv. Tome, no o njegovoj nauci nema ni izdaleka onoga, što sve tomisti žele da u njoj otkriju. Papa opisuje, kako je Toma u mladosti svojoj napredovao u kreposti i znanju. On se knjigom bavio sve do svršetka svoga života, i kada je umirao kazao je da sve što je rekao i napisao podvrgava »correctioni« rimske Crkve. Napisao je mnogobrojna djela, i to ne bez posebne milosti Božje: »in sacre scripture pagina, tam super novum quam vetus testamentum scripta, plurimaeque alia opera in Dei laudem, fidei dilatationem eruditionemque studentium, clara, cum sciens esset, famosa, cum cognitus non absque speciali doni gratiae infusione perfecit.«⁷³ I to je uglavnom sve! Možemo li dakle reći, da se Ivan XXII. zalagao za tomističnu nauku i to u ekskluzivnom smislu? Možemo li reći, da je on veće pohvale izrekao o nauci sv. Tome nego na pr. Aleksandar IV. god. 1255. o nauci A. Haleškoga?

Tomisti nam pričaju, da je Ivan XXII. mnogo više o sv. Tomi kazao nego li čitamo u buli »Redemptionem misit«. Naš O. B. živo opisuje nijemog sicilijskog vola, glomaznog tijela, velike glave, koji »kada je otvarao usta i govorio« činio je čudesa velika »tot mira-

visini svoga položaja, i protiv njega uperena je konstitucija od 16 studenoga 1328.: *Quia vir reprobus*. Isp. Holzapfel-Haselbeck: *Manuale historiae Ordinis fratrum Minorum*, Freiburg 1909, 58—71; Hefele-Leclercq: *Histoire des concils VI*, 751.

⁷² Lambertini: *De servorum Dei beatificatione*, I. I cap. XXI n. 11 (Benedicti XIV. *Opera Omnia* [Prati 1839] I, 140); Walz A. O. P.: *Historia canonizationis sancti Thomae de Aquino*, u *Xenia Thomista III* (1925) 118. — Ljudevit di Valladolid (1414), a zatim Petar Pruski (1486) i Rudolf Nimeški (1488) pripovjedaju da su dominikanci htjeli ovom zgodom u Avinjonu kanonizirati i Alberta Velikoga.

⁷³ *Xenia Thomistica III* (1925) 176. »*Quippe cum illi vita existentiam, conversatio famam, doctrina pareret opinionem, opera divulgationem, eademque tam brevi confecta tempore, admirationem merito exhiberent ut illud psalmi: Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum tuorum satiabitur terra, in eo verissime impleretur. Quod utique thema idem sanctus, dum esset in sacra pagina incepturus assumpsit, quodque, ut FERTUR, revelatione sibi post suam orationem facta didicerat, dum propter iuventutem suam ipse se inhabilem ad magisterium reputans, quid proponeret in instanti sibi principio hesitaret.*«

cuia fecit, quot articulos scripsit — Ivan XXII«. On nam priča, da se Ivan XXII. i ovako izrazio: »Bila je (Tomina nauka) nadahnutá, pa opet: »Ivan XXII. izjavljuje da je od Duha Svetoga«, i napokon: »koji je više rasvijetlio Crkvu nego svi ostali Naučitelji« (Ivan XXII).⁷⁴ A gdje i kada je to Papa rekao? Je li to historijska činjenica ili legenda? O tom naš pisac, po svome običaju, ne vodi računa!

Istina, već u 17. vijeku franjevac Alva spominje Didaka Nuno Cavezuda, koji je kazao, da je Ivan XXII. »In bulla canonizationis S. Thomae« kazao: Quot scripserat articulos, tot fecerat miracula!⁷⁵ I u 20. vijeku, god. 1931., za vrijeme augustinsko-tomistične sedmice u Rimu, u svečanom govoru »coram sanctissimo«, bilo je rečeno, da se u buli kanonizacije »nella bolla della canonizzazione« nalazi: »Quot articulos, tot miracula«!⁷⁶ Pod tim naslovom dominikanci pišu čitave rasprave. Mi imamo objelodanjen tekst bule, a uza nj i faksimile,⁷⁷ ali uzalud ćeš tu tražiti ijednu od krilatica, koje naš B. pripisuje Ivanu XXII!

Ni kod onog starog dominikanskog priora Tocca, koji je zacijelo imao udjela pri sastavu bule »Redemptionem misit«, ne nalazimo krilatice, tako mile tomistima: »Quot articulos, tot miracula!« Prvi je spominje Gerson, ali koji ujedno tvrdi da je sv. Toma uzeo Secunda Secundae od Haleškoga, a osim toga veli, da je Akvinac posebno preporučio čitanje Sume starog franjevačkog Naučitelja. Uza sve to ni sam Gerson nema one krilatice u onoj formi, u kojoj se nalazi kod tomista. On veli: »tot miracula fecit, quot quae stationes determinavit«!⁷⁸

Tomisti su ipak pokušali da dokažu, kako je zaista autentična krilatica »Koliko članaka, toliko čudesa!« Da to postignu neki su falsificirali dva dokumenta: prvi je anonimna pripovijest o kanonizaciji sv. Tome, a drugi je sama bula Ivana XXII.

Dominikanac Percin u svome djelu Monumenta Conventus Tolosani donosi izvještaj o kanonizaciji sv. Tome, kako se nalazi u starom rukopisu tuluške biblioteke. Taj se rukopis nalazio prije kod dominikanaca u Tuluzi, a danas se nalazi u općinskoj biblioteci istog grada, pod brojem 610, fo. 80—82. Percin je kazao, kako je Ivan XXII. izjavio: »Item, quod inventa fuerunt de eo miracula non minus trecenta, et quod tot fecerat miracula quot scripserat articulos«. »Bullarium Praedicatorum« donosi, i to velikim slovima, ovu značajnu izjavu.⁷⁹ Međutim je Douais izdao taj

⁷⁴ A. N. 17, 19, 28.

⁷⁵ Alva, cit. dj., 689.

⁷⁶ Card. Camillo Laurenti: S. Agostino e S. Tommaso, u Acta hebdomadae augustiniano-thomisticae, Taurini - Romae 1931, 216.

⁷⁷ Xenia Thomistica, III, 608.

⁷⁸ Ioannis Gersoni, Opera Omnia, Antwerpiae 1709, II, 712.

⁷⁹ Bullarium Ord. Praed. II, 159.

tekst o kanonizaciji sv. Tome prema tuluškom rukopisu, i tu nema famozne krilatice. Mandonnet i Walz naglasivali su, da je Percin nije nikako izmislio, jer da se i kod Gersona nalazi: »Ex relatore anonymo Percin autem illam sententiam minime adinvenit, ut Mandonnet, La canonisation, p. 38 s. monstat, quippe cum iam in Ioannis Gersoni Opera Omnia ... asseratur: ... tot miracula fecit, quot quaestiones determinavit.«⁸⁰ No odatle, što se ta krilatica nalazi kod Gersona, slijedi li da se nalazila i u »antiquissimo Ms. Tolosano«, kako tvrdi Bullarium dominikanskoga reda? Ako Percin nije potpuno izmislio krilaticu, zar nije mogao izmisliti, da se nalazi u tuluškom rukopisu?⁸¹

Ni bula Ivana XXII. »Redemptionem misit« nije bila pošteđena: »Bullarium Ordinis Praedicatorum« i mnogobrojni drugi pisci stavljaju u Papinu bulu neke riječi tako da su tomisti kroz vjekove mogli da brane autentičnost one: »Quot articulos, tot miracula«. Međutim tih značajnih riječi nema u izvorniku. Ja ću uporedo staviti tekst, kako se nalazi u originalu i u »Bullarium Ordinis Praedicatorum«:

Original:⁸²

Nam et in primitivis scientiis et diversis philosophiae partibus, ut non esset otiosus, sed operaretur terram, necnon in sacre scripture pagina, tam super novum quam vetus testamentum scripta, plurimaque alia opera in dei laudem,⁸⁴ fidei dilatationem eruditionemque studentium, clara, cum sciens esset, famosa, cum cognitus, non absque speciali doni gratie infusione perfecit.

Bullarium Ord. Praed.⁸³

Nam et in primitivis scientiis, et diversis Philosophiae partibus, ut non esset otiosus, sed operaretur terram, necnon in Sacrae Scripturae pagina, tam super Novum, quam Vetus Testamentum scripta, plurimaque alia Dei opera, in Dei laudem, fideique dilatationem, eruditionemque studentium, clara, cum sciens esset, famosa, cum cognitus, non absque speciali DEI infusione perfecit.

⁸⁰ Walz, cit. čl. 146 bilj. 1.

⁸¹ Dominikanski učenjak O. Laurent obavijestio me, da ima fotografije tuluškog rukopisa, i da u njima nema izreke, koju tu nalazi Percin: »Or l'adage attribué par Percin à Jean XXII ne figure pas dans le manuscrit que cet éditeur dut avoir utilisé«. On mi također saopćuje, da će u Revue Thomiste (Supplément à la Revue Thomiste), ožujak 1937, str. 515 izaći tekst bez one krilatice. Dok O. Laurentu od srca zahvaljujem na informacijama, ujedno mi je ugodno iskazati dužno priznanje svim onim učenjacima dominikanskog reda, koji poput O. Laurenta, Martina i mnogih historika zavoda sv. Sabine idu za tim da se kukolj ukloni iz pšenice, da se zabace legende, koje mogu samo škoditi i tomizmu i kat. znanosti.

⁸² Xenia Thomistica, III, 176, 606. Isp. Arhiv Vat. Fondo Domenic. 141.

⁸³ Bullarium Ord. Praed. II, 159.

⁸⁴ Primjerak bule u vat. arhivu, fondo Domenic. 141 nema »alia«.

Dakle Papa je kazao, da je Toma napisao mnogobrojna djela, a dominikanci su nadodali, da su to djela Božja »Dei opera«! Papa je kazao, da Toma nije napisao tolika djela bez posebnog primitka dara milosti, a tomisti su namjesto »dar milosti« stavili »Dei«. I u ovim riječima, koje su sami stavili u Papinu bulu, tomisti su sve do dana današnjega nalazili sve ono, što su samo željeli; nalazili su da je Ivan XXII. kazao: »Quot articulos, tot miracula«, nalazili su da je Tomina nauka nadahnuta! Nije se čuditi, što su tomisti stavili u Ivanovu bulu gore spomenute riječi, ako se sjetimo, da je Aleksandar IV. kazao o utemeljitelju franjevačke škole, da je njegova Suma »Opus Dei«, a onda da je govorio duhom Božjim: »In spiritu Dei loquens«. Ta zar je mogao ijedan Kristov zastupnik o bilo kojem Naučitelju dati veće pohvale, nego o sv. Tomi? Već stari Tocco, koji je stavio kao načelo, da je dominikanski red nad svim drugim redovima, priča da je Ivan XXII. kazao da »nauka (Tomina) nije mogla biti bez čuda«, a da su kardinali odgovorili, da je zaista Bog divan »in operibus« brata Tome. Dominikanac Piccinardo u 18. vijeku u ovim Toccovim izjavama nalazio je razlog zašto je Ivan XXII. kazao da su Tomina djela »Dei opera.«⁸⁵ Piccinardo je našao »propter quod«, ali nije »quis«!

Berthier među tolikim »veoma značajnim izjavama« donosi i ovu »opera Dei«, pak kliče: »Notabile cuique apparebit quod Pontifex hic scripta etiam divi Thomae vocet Dei opera.«⁸⁶ Spominje i tumač u versima svoga brata Petra Manteyro, koji glasi:

Sunt tua velne Dei haec opera, inclyte Thoma?
Non tua, sed potius crediderim esse Dei⁸⁷

⁸⁵ Piccinardo S. O. P.: De approbatione doctrinae Sancti Thomae Aquinatis libri septem, Patavii 1683, II, 108: »Vis ampliozem aut opportuniorem historiae comprobationem?« Piccinardo priča dalje, kako je Tocco kazao, da je Ivan XXII. rekao: »ipse plus illuminavit Ecclesiam quam omnes alii Doctores, in cuius libris plus proficit homo uno anno, quam in aliorum doctrina toto tempore vitae suae«. Ova bi svjedočanstva bila lijepa, kada bi bila autentična! Mi smo već vidjeli, kako je Tocco stvorio posebnu teoriju o superiornosti dominikanskog reda, i prema tome nabraja činjenice. Način pisanja, stil, okolnosti, sve to pokazuje da Tocco nije čovjek vjerdostojan. Is fecit cui prodest! Bilo što mu drago, nitko nema prava da navada Toccove priče jednostavno: »Ivan XXII.«. Treba nadodati: »prema pričanju Vilima Tocca«.

⁸⁶ Berthier, cit. dj. 47 bilj. 2.

⁸⁷ Fr. Petr. Monteyro, Epigrammata n. XX. Kod Berthier, cit. dj. 47. — Nerijetko se dogodi, da i najbolji paleograf neispravno interpretira ovu ili onu skraćenicu u starim rukopisima. No u originalu bule Ivana XXII. uopće nema nikakove riječi između »alia« i »opera«. Osim toga stariji pisci, kao Ivan od Sv. Tome (Cursus theologicus, Parisiis 1931, 232) imaju »alia opera«. Riječ »Dei« nadodana je kasnije; u svojim komentarima tomisti nam tumače zašto.

Berthier navada i tumač istog »pjesnika« o onim riječima »Speciali Dei infusione«:

Mirabantur Thomae verissima scripta legentes
 Omnia praesenti sunt operata Deo.
 Non ego mirabor, siquidem perfecta leguntur
 Praecipuo Magni Numinis auxilio.
 Sed quid habet monstri, vel quae res mira videtur,
 Tam bene si scripsit, quem Deus erudiit?⁸⁸

Nego ostavimo na miru pjesnike, pa da vidimo, kako su neki »metafizičari« i »teolozi« iz onog falsifikata »Dei opera«, dokazivali da je autentična krilatica: »Quot articulos, tot miracula«. Čujmo razlaganje dominikanca Piccinarda, koji doslovno piše:

Idem re ipsa videtur scripta Divi Thomae esse opera Dei non absque speciali infusione perfecta, ac eadem miracula dici, tum quia specialis infusio non sine miraculo esse potest, tum quia tunc homo praesertim dicitur operari opera Dei. Sed in eadem Bulla Canonizationis idem Summus Pontifex, postquam plurima S. Thomae scripta nominatim adduxerat, ea simul ac caetera comprehendens in haec verba concludit: Plurimaque Dei opera in Dei laudem fideique dilatationem, eruditionemque studentium etc. non absque speciali infusione perfecit. Re ipsa igitur in eadem Bulla idem Summus Pontifex pronunciavit, scripta Divi Thomae miracula esse, et consequenter, quot ille scripserat tot fecisse miracula, idem Ioannes XXII. pronunciasse non immerito reputatur. Vides iam prorsus rem stare pro nobis, nec reliquis nos testimoniis indigere.⁸⁹

Zar nije jasno? Nijesmo li na čistu? Treba li drugih dokaza? Claudite iam rivos, pueri: sat prata biberunt!

No danas, kada znademo, da nije Papa kazao o Tominim djelima, da su »opera Dei«, nego o teološkoj Sumi franjevačkog učitelja Aleksandra Haleškoga, što bi nam tomisti rekli, da se poslušimo njihovom argumentacijom, pa da kažemo, da je Papa rekao o utemeljitelju franjevačke škole: Quot articulos, tot miracula!? Papa je uistinu izjavio — i to nije falsifikat —, da je Suma Haleškoga »Opus Dei«. A — umuju tomisti — ono što bez čuda čovjek radi, to je radije djelo ljudsko nego Božje, budući da osobito onda čovjek tvori djela Božja, kada čudesa čini. Dakle: Papa je kazao da je Suma Haleškoga čudo, i dosljedno: Koliko članaka, toliko čudesa!

3. Falsifikat do falsifikata. — Pisac predgovora knjige »Anđeoski Naučitelj« ne samo da bez ikakovog kritičnog ispitivanja donosi proste legende, kao historijske činjenice, nego falsifikatima iz prošlih vijekova, nadodaje nove. To se razabire iz načina, kojim

⁸⁸ Berthier, cit. mj.

⁸⁹ Piccinardo, cit. dj. II, 109.

O. B. navada izjave Inocenta XIII., a onda i Aleksandra VII. i Urbana V. o sv. Tomi.⁹⁰

Svjedočanstvo Aleksandra VII. i Inocenta XII., koje O. B. donosi u prilog Tomine nauke, uzeto je iz pisama, što su ih Pape upravili dekanu i profesorima teološkog fakulteta louvainske univerze. God. 1653. Inocent X. osudio je poznatih pet propozicija izvađenih iz Jansenijeva djela »Augustinus«. Tu je osudu potvrdio god. 1656. Aleksandar VII.: »Ad sacram Beati Petri«. ⁹¹ Branitelji Jansenijeve nauke, najprije su rekli, da se onih pet propozicija nalazi u djelima sv. Augustina i sv. Tome, zatim su kazali, da Papa nije ispitaio, da li se one izreke nalaze u »Augustinus«, itd. Napokon, kada su vidjeli, da je sve uzalud i nije kud kamo, louvainska univerza pošalje u Rim delegate, da izjave da teološki fakultet u Louvainu zabacuje pet osuđenih propozicija, i da slijedi nauku »dogmata« sv. Augustina i Tome. Papa se raduje tome i među ostalim veli:

De reliquo non dubitamus quin vos pro singulari scientiae pietatisque studio, sanam et incorruptam, qualem tot Apostolicae Sedis declarationes, et sanctorum Patrum traditiones requirunt, doctrinam semper amplexuri, et adversus orthodoxae religionis hostes, defensuri sitis: nec non praeclarissimorum Ecclesiae Catholicae Doctorum Augustini et Thomae Aquinatis incocussa tutissimaque dogmata sequi semper, ut asseritis, ac impense revereri velitis: quorum profecto sanctissimorum virorum penes catholicos universos ingentia et omnem laudem supergressa nomina novi praeconii commendatione plane non egent.⁹²

I gle! kako je naš O. B. prikazao izjavu Aleksandra VII. o sv. Tomi! On veli: »njegovi (sv. Tome) su principi nepokolebivi, najsigurniji, a nadilaze svaku pohvalu« (Aleksandar VII.).⁹³ Kada bi sve to bio smisao gore navedenih Papinih riječi, kojim pravom O. B. među navodnim znakovima donosi izreku, koja u tom obliku ne postoji? U čitavom kontekstu govor je o pet propozicija Jansenijevih i njima protivnoj nauci; govor je o Augustinu i o Tomi, a ne o samom sv. Tomi. Papa nigdje nije kazao, da principi sv. Tome »nadilaze svaku pohvalu«, kako to hoće B., nego da imena sv. Augustina i Tome nadilaze svaku pohvalu: »omnem laudem supergressa nomina«, i zato on neće sada da izdaje neki dekret, kojim bi potvrdio njihovu nauku »novi praeconii commendatione plane non egent«. Nadalje Papa izričito veli: »Augustini et Thomae Aquinatis incocussa tutissimaque dogmata sequi semper, ut asse-

⁹⁰ A. N. 18—19.

⁹¹ Isp. Carreyre J.: Jansénisme, u Dictionnaire de théologie catholique VIII, 318—530.

⁹² Vatikanski arhiv, Epist. ad Princ. 64, fol. 129 rv. Tekst se nalazi i kod Berthier, cit. dj. 124. On donosi »venerari« mjesto »revereri«.

⁹³ A. N. 19.

riti s«. Ponavlja riječi, što su ih rekli sami louvainisti i odobrava njihovo mišljenje.⁹⁴ Riječ »dogmata« kod pisaca onoga vremena oprečna je riječi »problemata«. S jedne strane imamo Jansenijeva »dogmata«, koja su posebno izražena u pet famoznih propozicija, a s druge strane »dogmata« sv. Augustina i Tome.⁹⁵

Borbe su se u Louvainu nastavile. Mnogi su se jansenisti veselili pismu Aleksandra VII. ističući kako njihova nauka i nije nego nauka sv. Augustina i Tome.⁹⁶ Neki su tvrdili, da je Papa izjednačio Tomu sa Augustinom »Thomam Divo Augustino exaequat«, drugi su govorili, da Aleksandar VII. nije nigdje kazao da su oni jednaki: »Sit s. Thomas aequalis Augustino; sed non quia Summus Pontifex illos aequavit«. ⁹⁷

⁹⁴ Alva, cit. dj. 727: »Proposuerat facultas Theologica Lovaniensis, quod abjurata doctrina Janseniana vellent, esentque parati recipere Sedis Apostolicae declarationes, et Sanctorum Patrum traditiones, amplectentes adversus orthodoxae Religionis hostes praeclarissimorum Ecclesiae Catholicae Doctorum Augustini et Thomae Aquinatis inconcussa tutissimaque dogmata«. On tvrdi da je u pismu louvainskih profesora od 20. ožujka 1660. bio izraz »inconcussa tutissimaque dogmata«. Belgijanc Martin Harney tvrdi da tih riječi nije bilo u pismu louvainskih profesora. Isp. Piccinardo, II, 137.

⁹⁵ Nema sumnje da je to smisao onih riječi u svome kontekstu. Međutim razvila se živa polemika u 17. vijeku među tomistima i skotistima o značenju riječi »inconcussa tutissimaque dogmata« u pismu Aleksandra VII. Vidi Piccinardo, II, 135—140; Alva, Nodi 721—754; Berthier, cit. dj. 125.

⁹⁶ U borbama među jansenistima i isusovcima, biskup Commingeski pošalje Aleksandru VII. pet propozicija, u kojima bi se nalazila jansenistička nauka. Sastavio ih je Arnauld i drugovi. Jansenisti su naučavali da se tih pet propozicija nalazi kod Augustina i Tome. U Rimu je posebna komisija ispitala tu kompromisnu formulu. Isp. članak u Dict. Théol. Cath. VIII, 511—514. Alva, Nodi, 728 piše: »Quando exorta fuit controversia circa quinque supra propositiones — positas me praesente Romae, et teste occulto, et forte non semel consulto circa illas, Patres Dominicani et Jansenistae dicebant omnes esse expressa dogmata SS. Augustini et Thomae, propter quod magnum discrimen passus est quidam P. Dominicanus. Adducebant Jansenistae non pauca loca, ex quibus deducere nitentur suas propositiones: unde dictum fuit illis, quod contenderent reducere Sanctos illos Doctores ad suum sensum, dum ipsi tenerentur sequi dogmata et vestigia Sanctorum. Post promulgationem sententiae damnationis coeperunt Jansenistae dicere occulte et palam fuisse damnatas claras et expressas sententias Augustini et Thomae. Et hoc fuit, et est aliquorum commune proloquium: quibus respondit Summus Pontifex dicens dogmata Augustini et Thomae esse tutissima et manifeste in hac parte semper inconcussa. Et quod caput Ecclesiae dicit de dogmatibus pertinentibus ad praedictas quinque propositiones, volunt quod universaliter intelligatur de omnibus«.

⁹⁷ Alva, Nodi, 727.

God. 1694. intervenira Inocent XII. On naređuje da se više ne obnavljaju u Louvainu rasprave o milosti. U nacionalnoj biblioteci u Rimu nalazi se rukopis Ges. 1344, koji sadrži izvještaj »Relatio eorum quae circa Const. Innocentij X. et Alexandri VII. gesta sunt in universitate Lovaniensi a Hennebello Romae sparsum mense martio 1693«. Hennebel svjedoči, kako je na 20. travnja 1660. teološki fakultet u Louvainu pisao Papi, da slobodno naloži zakletvu u smislu sadržaja svoje bule, no Papa to nije htio da učini. Čudi se kako je franjevac Alva u djelu od 1663. kazao, da su u Louvainu nastale prepirke radi onih 5 Jansenijevih propozicija. Hennebel je tako govorio, jer je sa osam drugih profesora god. 1683. lišen svake časti na louvainskoj univerzi: biskupi su mislili da je on jansenist. Biskupi šalju u Rim svoje delegate i traže od Pape da potjera iz Rima Hennebela. Međutim teološki fakultet piše Inocentu XII. na 7. svibnja 1693. pismo, u kojem naglasuje da može slobodno naučavati ono što se sadrži u »Censura« i moli da i Sveta Stolica odobri to mišljenje.⁹⁸ Papa odgovara na 6. veljače 1694. Inocent ponajprije kaže, da mu je profesor Hennebel predao pismo »in qua humiliter postulastis, ut huius Sanctae Sedis auctoritate licitum vobis esse ac liberum, continuare in tradenda doctrina maiorum vestrorum, quae continetur in libro Censurarum Lovaniensis et Duacensis Universitatum, una cum Apologia Universitatis Lovaniensis . . .«⁹⁹ No Papa veli, čemu sada započimati pitanje, koje je već svršeno? I stoga naređuje ovo:

Idcirco felicitis recordationis Pauli quinti et Urbani octavi decretis inhaerentes, quibus cavetur ne quisquis audeat imprimere vel quoque modo in lucem edere libros, tractatus, compositiones ex professo vel incidenter, vel pretextu commentandi Divum Thomam vel quemlibet alium Doctorem, aut alia quavis occasione, vel praetextu, vel modo de materia Auxiliorum Divinorum tractantes, sine expressa et speciali licentia a nobis obtinenda, donec ab hac Sancta Sede aliter sit ordinatum, Apostolica vos primum auctoritate monemus, ut sublatis contentionibus, sapientiae quae desursum atque pacifica est, vacetis, profitentes, ut asseritis, doctrinam prae-

⁹⁸ Pismo se nalazi u Bruxellesu, kraljevski arhiv, Spisi Louvainske Univerze, 389, fol. 588—592. Isp. »Censurae facultatum sacrae theologiae Lovanensis ac Duacensis super quibusdam articulis de sacra Scriptura, gratia, et praedestinatione, anno Domini 1586 Lovanii scripto traditis«. Editio altera, Parisiis 1683. Tu su propozicije isusovačkih profesora u Louvainu (Lesius) koje profesori louvainske univerze cenzuriraju. Predgovor počinje: »Reverendis in Christo Patribus, Patri rectori ac professoribus caeterisque Patribus Collegii Societatis Nominis Iesu in universitate Lovaniensi... Reverendi Patres! Cum nuper ad aures nostras pervenisset, peregrina, offensiva et periculosa quaedam dogmata, circa Dei gratiam et praedestinationem, in publicis praelectionibus vestris anno superiori tradita atque asserta fuisse...«

⁹⁹ Bruxelles, kraljevski arhiv, Louvainska universa, 389.

clarissimorum Doctorum Augustini et Thomae, quorum ille tantae scientiae fuit, ut inter magistros optimos etiam a nostris Praedecessoribus haberetur, et cuius doctrinam, secundum eorundem Praedecessorum statuta, Romana sequitur ac servat Ecclesia; alter vero mira eruditione eandem Ecclesiam clarificat et Sancta operatione fecundat.¹⁰⁰

Što je dakle Papa rekao? Je li kazao louvainskim profesorima da mogu slobodno naučavati teze, koje su u »Censurae«, ili je udovoljio želji malinskog nadbiskupa De Praecipiano¹⁰¹ i isusovaca De Vosa, Estrixa i drugih, pa osudio »Censurae«? Svakako je činjenica, da su jansenisti bili veoma zadovoljni s Papinim odgovorom.

Za nas je najvažnije što je Inocent XII. precizirao mišljenje Aleksandra VII. što se tiče nauke sv. Tome i Augustina. On je poznao prepirke upogled onih izraza »inconcussa tutissimaque«, a onda, da li je Toma izjednačen s Augustinom: Inocent jasno kaže, da je drugo Augustin, a drugo Toma: Akvinski naučitelj nema u kat. Crkvi isti auktoritet kao veliki Augustin. O Augustinu izjavljuje, da je »inter magistros optimos« ubrojen od Svete Stolice, i da je njegova nauka ona koju »slijedi i čuva Crkva«. A o Tomi kaže »mira eruditione eandem Ecclesiam clarificat et sancta operatione fecundat«. Kada je na temelju pisma Aleksandra VII. Piccinardo htio da dokaže, da je Toma jednak Augustinu, onda je najprije istakao da se je sam Augustin objavio veleći: »Thomas mihi par est in gloria«,¹⁰² a onda je nastavio: »aequalitatem utique ex

¹⁰⁰ Ibid. Isp. Berthier, 134.

¹⁰¹ Isusovac Jakov de la Fohtaine bio je ispovjednik malinskog nadbiskupa De Praecipiano. On je pod pseudonimom Cornelius a Craneberg objelodanio djelce: »Fraus quinque articulorum... sive eorum cum Augustino Iprensi convenientia, demonstrata per Cornelium a Craneberg«. Djelo je na 19. ožujka 1692. u Rimu osuđeno. (Isp. De Ram Petrus-Franciscus X.: Nova et absoluta Collectio synodorum tam provincialium quam diocesanarum Archiepiscopatus Mechliniensis, Mechliniae 1828, 575).

¹⁰² Piccinardo u početku svoga djela postavlja sliku, na kojoj se • Augustin s Tomom rukuje. Natpis glasi: »Augustinus fratri sic loquitur: Thomas mihi par est in gloria«. Piccinardo naglasuje, da je objava Augustina Tomi historijska. Tä u dominikanskom oficiju, na dan sv. Tome, u 9. rezponzoriju čitamo: »Sertum gestans cum torque duplici, Cappa gemmis ornata cernitur, ex Monili fulgoris caelici lux emissa Mundo diffunditur: Augustinus Fratri sic loquitur: Thomas mihi par est in gloria, virginali praestans munditia.« Oficije je Crkva odobrila. Tocco (Acta Sanct. Martii tom. I, 667) priča, da je Albert de Brixia imao videnje »Beatos Doctores Augustinum et Thomam pares esse in gloria, licet Augustinus infula praecederet, et Thomas supra Augustinum virginitate polleret«. To priča i drugi dominikanac Bernard Guidonis. Pa i u procesu beatifikacije. (Piccinardo, II, 99—100). Mnogi su drugi pisci ovo »videnje« stavljali među »sredo-

hoc ultro Alexandri elogio rationabiliter confirmari, non quia solum quocumque modo (ut crude nimis hic accipit Alva) Thomas Aquinas in Pontificis laude Augustino iungatur, sed quia... hic iunctim simul tamquam una utriusque eademque dogmata inconcussa tutissimaque vocantur.¹⁰³ Papa Inocent XII. dao je: Cuique suum!

U predgovoru knjige »Andeoski Naučitelj« Augustin potpuno iščezava, i O. B. pripisuje Tomi pohvalu, koju je Inocent izrekao o Augustinu! Među dokazima, koje je naveo da dokaže, kako se sv. Stolica kroz vjekove zalagala za »tomističnu nauku« i to »nekim dramatskim akcentom« čitamo: »Inocent XII. naređuje, da se slijedi ona nauka koju slijedi i čuva rimska Crkva.¹⁰⁴ Ta jedna je istina, jedna nauka: tomizam je službena nauka Crkve! I eto prema toj svojoj predrasudi, prema toj fiksnoj ideji O. B. kalupi i Papina svjedočanstva!

Naš pisac donosi dva puta svjedočanstvo Urbana V. Prvi put, da dokaže, kako se sv. Stolica zalagala za tomističnu nauku, i tada Urbanove riječi glase: »Urban V. naređuje da 'slijede nauku bl. Tome kao ispravnu i katoličku i da je nastoje svim silama proširiti'«. Drugi put da dokaže, kako Crkva mora osuditi nauku koja je protivna nauci sv. Tome, i sada svjedočanstvo ovako glasi: »istinita je i eminentno katolička!¹⁰⁵

Urban V. prigodom prijenosa tijela sv. Tome u Tuluzu, upravio je 31. kolovoza 1368. pismo na tuluškog nadbiskupa i profesore univerze i na sve vjernike, gdje naređuje da sveto tijelo »cum debita honorificentia et devotione« prime. A zatim nastavlja:

Volumus insuper, et tenore praesentium vobis iniungimus, ut dicti beati Thomae doctrinam tamquam veridicam et catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare.¹⁰⁶

U prošlim vjekovima razvila se živa borba o autentičnosti i značenju ovih riječi. Dominikanac Ivan de Montesonijo, dok se je svršetkom 14. vijeka borio proti N. Začeca Marijina navadao je riječi Urbanove, i odgovor je bio, da nauka Tomina nije »in omnibus approbata«, budući da »multa continet in fide erronea«. Drugi po-

vječna videnja«. Posebno to čini De Alva, Nodi, 280. 679. On ističe, kako je prema svjedočanstvu samog Jansenija i drugih, franjevačka škola, posebno Duns Skot, slijedila Augustinovu nauku. Navada svjedočanstvo augustinijanca Ivana de Meppis, koji je u djelu De Conceptione (1492) kazao: »sunt nonnulli bestiales et fatui, qui dicunt quod Sanctus Thomas fuit similis Augustino; eorum fatuitatem audiens saepius risi. Tales phantastici volunt se erigere, et Doctorem scholasticum super omnes exaltare, quamvis in multis sibi ipsi contradixerit...« Alva, Nodi, 679.

¹⁰³ Piccinardo, II, 138.

¹⁰⁴ A. N. 18.

¹⁰⁵ A. N. 18, 19.

¹⁰⁶ Vatikanski Arhiv, Reg. Vat. 257, fol. 20v. Berthier, 64.

slije mjesto »veridica« čitali su »bene dicta« ili opet »benedicta«. Napokon je kazao Alva, da je pregledao vaticanske arhive, te da pisma Urbanova nije našao, i dokazivao je da nije autentično.¹⁰⁷

Ipak pismo o kojemu je govor nalazi se u vaticanskom arhivu, pod signaturom: Reg. Vat. 257, fol. 20 v. Ono započinje: »Venerabili fratri Archiepiscopo Tholosano et dilectis filiis Cancellario ecclesiae Tholosanae, universisque Magistris et Doctoribus ceterisque clericis et laicis, in civitate et provincia Tholosana commorantibus...«¹⁰⁸ Na svršetku se nalaze gore naznačene riječi, i to ne »bene dictam« nego zaista »veridicam«.

U 13. vijeku neke su Tomine teze osudene kao heretične. Međutim Toma je proglašen svecem. U njegovim djelima nema ništa što bi on »pertinaciter« proti vjerskim istinama naučavao. Posebno je istakao Ivan XXII. u buli »Redemptionem misit« da je Toma na smrti sve podvrgao sudu svete rimske Crkve. Urban V. nalaze, da se nauka Tomina slijedi kao istinita i katolička. Slijedi li odatle, da je nauka sv. Tome »službena nauka« kat. Crkve ili da Crkva mora osuditi protivnu nauku? Zar je Urban V. kazao tuluškom nadbiskupu, kancelaru crkve, učiteljima i vjernicima, da su sve i pojedine teze Tomine nauke istinite? U 14. vijeku kazala je pariška univerza: »Sic igitur per Ecclesiam approbatur aliqua doctrina non tam quoad omnia, sed quoad illa quae sunt veritati consona«. Zar nije Crkva i o Augustinovoju nauči kazala, da je katolička, zar nije odobrila i Jeronimovu i Ciprijanovu i Lombardovu nauku, pa ipak ni kod tih pisaca nije sve suho zlato: »aliqua est doctrina multo magis approbata, quam doctrina S. Thomae, quae tamen in aliqua sui parte est haeretica vel erronea in fide etiam sine ulla temeritate dici potest de doctrina s. Thomae«, koja je od Crkve odobrena »tamquam utilis et probabilis«. Tako je tumačila pariška univerza Urbanov dekret, koji nije bio određen za cijelu Crkvu nego samo za tulušku diecezu i odnosio se ne samo na profesore univerze nego i na proste vjernike.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Alva, Nodi, Nodus III, 251 sl.

¹⁰⁸ Alva i drugi isticali su ponajprije da pismo, kada bi bilo autentično, ne bi sadržavalo potvrdu Tomine nauke, jer je upravljeno ne univerzi nego svim vjernicima, koji nemaju interesa za specifično-tomističnim sistemom. Činjenica je da Berthier iz naslova pisma izostavlja »Cancellario ecclesiae Tholosanae« valjda, jer bi želio tu vidjeti »Cancellario Universitatis Tholosanae«.

¹⁰⁹ D'Argentré: Collectio jud. an. 1387, l^o 116—117; Dermicius Thadaeus: Nitela Franciscanae Religionis, Lugduni 1627, 45; Poza J. S. J.: Elucidarium Deiparae, lib. IV. tract. 5 cap. 1, Lugduni 1627, 1202—1207: »obiicias: Romani Pontifices approbaverunt libros Beati Thomae, ergo necesse est eis fidem adhiberi. Respondent non aliter esse approbatos, quam libros Augustini et aliorum Doctorum, quos Gelasius Papa confirmavit cap. sancta romana ecclesia, in decretis dist. 15. Neque tamen

Naravski da bi ultratomisti željeli, da je Urban uz ono »catholicam« stavio na pr. »unice« ili »exclusive« ili »par excellence«. Pa kada to Papa nije rekao, O. B. pušta slobodu svojoj mašti da umetne »e m i n e n t n o«!¹¹⁰ Totus in illis! A je li potreban sv. Toma takvih falsifikata?

4. Sine ullo prorsus errore. Tomistima je mila posebno kritica »bez ikakove pogreške«! Ne jedamput i naš O. B. zanosno ističe, kako je Klement VIII. o Tominoj nauci kazao: »sine ullo prorsus errore«,¹¹¹ ali ni jedincati put nije nam naznačio, gdje, kada, u kojim je okolnostima to rekao Petrov nasljednik.

Toma se rodio u dvorcu Roccasecca kraj Napulja i u Napulju je proveo jedan dio svoga života. Stoga stanovnici ovog grada god. 1603. pošalju odaslanike Klementu VIII. s molbom da im sv. Tomu imenuje kao zaštitnika. Oni vele da imaju razne zaštitnike, kao Januarija, Atanazija, Asprena, Agripina, Severa, Euzebija i Anella, ali bi željeli njima nadodati i sv. Tomu. da im dragi Bog bude milostiv »sancti quoque Thomae adiunctis precibus praepotens et misericors Deus mala omnia avertat, bonaque plena manu largiatur«. Toma je rođen u Napulju, tu je knjigu učio, tu je stanovao i sve gradane volio i njima svete knjige tumačio, pa je tu čuo one riječi: »Dobro si o meni pisao, Toma!«¹¹²

Kakva molba, takav i odgovor! Papa piše vjernicima, i to onim vjernicima, koji su navikli da slušaju one legende famoznog Tocca o ukazanju Isusa i Marjie, Petra i Pavla, i stoga a d c a p -

ideo est necessarium, ut singula dicta, tamquam indubitatae fidei comprobentur. Exemplo res fit clarior. Inter caeteros libros quos Gelasius ait a sancta Romana Ecclesia fuisse approbatos unus est Chronicon Pauli Orosii, qui multam in eo capite habet commendationem; cui tamen nullus peritus audeat caecum assensum ullo sine examine praestare, cum et ipse dubius sit saepissime, et suam profiteatur ignorantiam, et de rebus temporum obscurissimis tractet plerumque. Ibidem omnia opera Origenis approbationem habent, praeter ea, quae damnat Hieronymus. Neque tamen nonnulla ex his, quae Hieronymus non damnat posterioribus saeculis, quoad propositiones aliquas in tanta religione sunt habita, ut non aliquam acceperint damnationem. Praeterea non raro sibi adversantur Hieronymus et Augustinus, licet uterque in eo capite approbatus dicatur ab Ecclesia. Notum est utriusque dissidium circa observationem legalium, et circa originem animae. Interdum Hieronymus haeticam esse affirmavit sententiam Augustini, ut refert Bonav. in 4 sent. Ex quibus inquirunt manifestum est non omnia et singula dicta eorum quos approbavit Ecclesia esse certa, aut eius generis, quae non possunt in contrarium ab Apostolica sede definir...«

¹¹⁰ A. N. 19.

¹¹¹ A. N. 19, 18, 28.

¹¹² Vatikanski arhiv, fondo domenic. 453. Isp. Berthier, 110.

tum populi i odgovor daje. Klement započinje svoje pismo ističući, kako ne samo svaki pojedini čovjek ima na nebu svoga zaštitnika nego imaju i gradovi i pokrajine. Što više, to bolje! Stoga im daje još jednog slavnog zaštitnika, koga eto traže — Tomu Akvinskog, njihovog sugrađanina. Papa hvali sv. Tomu, pa među ostalim veli i ovo:

Ac doctrinae quidem testis est ingens librorum numerus quos ille brevissimo tempore, in omni fere disciplinarum genere, singulari ordine ac mira perspicuitate, sine ullo prorsus errore conscripsit, in quibus conscribendis interdum sanctos apostolos Petrum et Paulum colloquentes, locosque illi quosdam Dei iussu enarrantes habuit, et quos deinde conscriptos expressa Christi voce comprobatos audivit. Cum autem illi nunc peculiare eiusdem vestrae Civitatis Patroni nomen accedat, sperandum est fore ut ratione perfectae charitatis, qua Deo propinquior est, et patrocinij ad quod eligitur vobis magis proficiat precibus, quod eiusdem ante dicta doctrina, eximiae virtutes et fama, praesertim qua semper excelluit humilitas, hunc ipsum honorem postulare videntur.¹¹³

To je kontekst! Ako su istinita pričanja Tocca i drugova mu, da je Bog slao Petra i Pavla, da razgovaraju s Tomom i da ga »plenissime« pouče, ako sv. Pavao s mnoštvom svetaca dolazi u školu da sluša prelekcije Tomine i na Tomin upit, da li je istina što naučaje, Pavao odgovara »bene«; onda je mogao uskliknuti onaj stari dominikanski pisac, koji sve ovo priča: »O certa, vera et digna fide praedicti Doctoris approbata doctrina, quae divina revelatione suscipitur et a caelestibus Doctoribus edocetur«;¹¹⁴ onda je i Klement VIII. mogao reći »sine ullo prorsus errore«! Mi znamo da se to sve čita u dominikanskom brevijaru: »Scholas Thomae Paulus ingreditur, sacra simul fantur mysteria, digne tandem per raptum trahitur...« Pa opet: »Felix Doctor, cuius solatio Angelorum servit attentio, Petrus Paulus favent obsequio...«¹¹⁵

¹¹³ Vatikanski arhiv, fondo domenico, 453. — Neki su kao Alva stavljali u sumnju autentičnost ovog Papina pisma, ali bez temelja! — Acta Sanct., Martii, tom. I, 686 F.

¹¹⁴ Acta Sanct.

¹¹⁵ Piccinardo, II. 93. Naravno da izvor i ove famozne legende treba tražiti kod starog proroka Tocca, koji je za tomiste auktoritet nad auktoritetima. On pripovjeda (Acta Sanct. Martii tom. I, 676 AB): »Fr. Paulus de Aquila, vir magnae probitatis et famae, qui fuit Lector et Inquisitor haereticarum pravitatis, existens in conventu Neapolitano, vidit in visione imaginaria praedictum Doctorem in scholis legentem Neapoli coram multitudine copiosa scholarium, et B. Paulum eius scholas intrantem cum societate Sanctorum. Cui cum Lector de cathedra descendens vellet occurrere, Apostolo ei innuente quod legeret, et quod prosequeretur quam coeperat lectionem, Doctor rogavit Apostolum ut ei diceret, si habuisset verum de suis Epistolis intellectum. Qui respondit: Bene, sicut in hac vita

Piccinardo, kada je u 18. vijeku dokazivao historicitet spomenutih legenda, pitao je da li je ijedan Papa potvrdio ona ukazanja Petra i Pavla? i odgovor glasi:

»Audiatur igitur orbis et desinat vel austerissimus quisque aut inumanus de huiusmodi revelatione Apostolica dubitare. (!) Non solum etonim, Joannes XXII. in Bulla Canonizationis in communi id indicarat dicens, S. Thomam libros suos, non absque speciali infusione perfecisse, verum etiam expressius et in singulari postea Clemens VIII. in brevi ad Neopolitanos incipiente Sicut Angeli... post laudatos universim S. Thomae libros, idipsum ex integro approbavit his verbis: In quibus conscribendis — inquit — interdum sanctos apostolos Petrum et Paulum colloquentes locosque quosdam Dei iussu enarrantes habuit. Audis: Quid igitur remanet amplius nisi ut obiectae ab Orco in faciem veluti Thomistici Solis praeductorum argumentorum nubeculae, irradiante probatae hucusque veritatis lumine, dissipentur?«¹¹⁶

De gustibus et coloribus non est disputandum! Neka dominikanci i nadalje vjeruju u legende o ukazanju Petra i Pavla! No kad god donesu riječi Klementa VIII. da nema nikakove zablude u djelima sv. Tome »sine ullo prorsus errore«,

homo vivens in corpore potest scire: sed volo, ut mecum venias, et ducam te ad locum, ubi clariorem habebis de omnibus intellectum; et videbatur ipsum per cappam accipere, et ducere extra scholas. Ad cuius Doctoris exitum praedictus Frater coepit fortiter clamare: Succurrite quia Frater Thomas nobis tollitur. Ad cuius clamorem Fratres excitati, interrogaverunt, quid clamans in visione vidisset: qui narravit per ordinem visionem.« I gle! ovaj se san tako svidio dominikancima, da su ga stavili u oficije! U 17. vijeku razni su pisci izrugivali ova pričanja. Isp. Alva, Nodi, Nodus VII, 492—509. Donosi i druge priče o ukazanju Petra. I ne samo u snu nego i inače. Spominje kako dominikanci u prefaciji mise sv. Tome pjevaju: »O certam, praeclarissimam atque excellentissimam doctrinam! cui veritatis praecones gloriosissimi Petrus et Paulus, Apostoli tui, et inclyta semper Virgo Maria, cum Filio Tuo Domino nostro Jesu Christo pro mundi salute crucifixo, et Universalis, atque Apostolica Ecclesia testimonium perhibent veritatis... etc.« Neki su kao Petrus a Valleclausa, u Diatriba § 40 postavljali pitanje: »an velit hic encomiastes, S. Paulum ingredi scholam S. Thomae, ut discipulum et auditorem, an vero ut Magistrum in schola S. Thomae docentem?«!

¹¹⁶ Piccinardo, II 93. Dominikanski pisac dao je ovom poglavlju naslov: »An etiam sine temeritatis nota rejici possit apparitio Apostolorum praesertim Pauli facta Thomae«. U »argumentum baculinum« nijesu vjerovali razni katolički pisci ni u 17. vijeku, a danas je želja kat. Crkve da se zdravom historično-kritičnom metodom upozna istina onakova kakova jest. Reforma nauka provedena od slavno vladajućeg Pija u tom će mnogo pridonijeti.

neka onda navedu i kontekst, u kojemu se spominju viđenja i priče koje nabraja stari Tocco. Tko ushtjedne vjerovati, neka vjeruje!

Ne mogu da ovdje barem ne spomenem, kako je ovo svjedočanstvo Klementa VIII. igralo veliku ulogu u borbi između branitelja i protivnika Marijina Neoskvrnjenog Začeca. Dominikanci su i slike sv. Tome štampali sa natpisom:

Hic legit, hic docet, hic praeclara volumina condit
 Doctorum summus, mens sine labe, Thomas!¹¹⁷

Franjevci su dovikivali: Dopustite da se obistini ova izreka o Blaženoj Djevici, i slobodno držite o Tomi, što hoćete! »Quid aliud inquirimus nos pro Sancitissima Virgine Maria, nisi an verificetur de ea haec universalis propositio? Quia si habuit mentem sine labe, ergo et in Conceptione fuit pura.«¹¹⁸ Jest, veli Alva, čudna stvar! Kad mi tvrdimo da je Bl. Djevica »sine labe«, onda nam tomisti dobacuju, da se to protivi svim pravilima sv. Pisma, koje veli: »Omnes nos quasi oves erravimus, omnes declinaverunt, omnis homo mendax, omnes erraverunt ab utero et locuti sunt falsa.«¹¹⁹ A tamo od toga izuzimlju sv. Tomu i naučaju, da se on nije mogao prevariti, jer je Papa kazao da je »sine labe«, a Gospa je u grijehu začeta jer tako tvrdi sv. Toma! Vapaj franjevaca bio je: Vox clamantis! Kako piše Alva, inkvizitor Aragonije Eymericus, javlja Papi da je kaznio one koji su naučavali N. Začeca »contra quos nonnullos processi et punivi«,¹²⁰ a na bazilejskom saboru Ivan de Montenegro traži da se proglašić člankom vjere, da je Marija u grijehu začeta »quod credere Virginem in originali conceptam fuisse sit de necessitate Fidei ab omnibus credendum, econtra sentire haereticum sive erroneum.«¹²¹ Tä Toma je naučavao, da je Marija začeta u grijehu, a on je »sine ullo vel minimo prorsus errore limpidus, pellucidus et crystallinus; sine ullo prorsus vitio, suavis, incorruptus, purus, securus...!«¹²² Pa kada je Crkva proglasila člankom vjere nauku, koja je bila nazvana prosta »Opinio Minorum«; »hereza«, koju je prvi posijao u Parizu Duns Skot, naravski da sljedbenici one krilatice »sine ullo prorsus errore« uče, da je Toma, koji je bio »mens sine labe«, naučavao da je Bogorodica »Mater sine labe«!

¹¹⁷ Alva, Nodi, Nodus XI, 575—576: »P. Sylvester Mazolinus Sacri Palatii Magister in conflatu imp. Persuiae 1519. in fronte cum imagine S. Thomae haec habet.«

¹¹⁸ Ibid. 576.

¹¹⁹ Ibid. 596.

¹²⁰ Ibid. 600.

¹²¹ Ibid. 601; Joannis de Segovia, Septem allegationes et totidem avisamenta pro in formatione Patrum Concilii Basileensis, Bruseelleis 1664.

¹²² Alva veli da ovaj komentar daje P. Joannes Antonius d'Aubermont O. P. »in illa sua insigni oratione encomiastica pro S. Thoma, impressa Lovanii 1650.«